

NYHET! Ett observationsunderlag med iakttagbara läraraktiviteter - se, prata om och utveckla undervisningsskicklighet i praktiken

*

Alla som arbetar med utbildning i hela världen är överens om en sak

”Det är undervisningen som har starkast påverkan på elevernas lärande.”

Den här handboken hjälper er med de här viktiga frågorna för systematik och samsyn kring att utveckla skicklig undervisning tillsammans.

1. Vilket är vårt uppdrag?
2. Pågår det lärande här just nu? Hur vet vi att lärande sker? Vad/när/hur lär sig eleverna under en lektion?
3. Vad är det för kvaliteter i undervisningen som är viktiga utifrån en vetenskaplig grund? Vilka kvaliteter gör stor skillnad?
4. Vilka kvaliteter fokuserar vi på först/nu/senare?
5. Är vi överens om, har vi **samsyn** kring, vad som är kvalitet för dessa kvaliteter?
6. Vad tittar vi efter när vi besöker en lektion? Vad diskuterar och reflekterar vi kring under samtalet efteråt?
7. Hur ser vi - hur ”mäter” vi att vår undervisning och att lärandet utvecklas – att vi gör framsteg? Hur lämnar vi ”det känns som att det blivit bättre” bakom oss?
8. Hur vet vi att det systematiska arbete som vi planerat att genomföra verkligen blir gjort?

NYHET!

Nu kan lärare och rektorer se, prata om och utveckla undervisningsskicklighet i praktiken

Februari 2022. BRAVOLesson lanserar nu det allmändidaktiska observationsunderlaget *Undervisningsskicklighet i praktiken*.

Det utgår ifrån skolans uppdrag i läroplanerna för grundskolan, gymnasiet och vux. Det vilar på, och är väl dokumenterat mot, vetenskaplig grund.

Undervisningsskicklighet i praktiken är inte ett bedömningsunderlag. Det innehåller inga bedömningsformuleringar som *...i ganska hög grad, ... i mycket hög grad*. Underlaget innehåller **istället beskrivningar av iakttagbara läraraktiviteter** som underlag för formativa och reflekterande didaktiska samtal. Skolledare får stöd för att skapa en kultur som leder undervisning, lärande och elevresultaten framåt. Stöd för att skapa en känsla kring professionalism.

”... Jag har inte känt mig kritiserad, utan snarare uppmärksammas på detaljer och andra perspektiv. Det har hjälpt mig att stanna upp och tänka om kring saker som kanske blivit gjorda av vana eller utan så mycket eftertanke...”

Lärare som fått återkoppling med stöd av observationsunderlaget

NYHET!

Iakttagbara läraraktiviteter på fyra nivåer

Den största fördelen med det nya observationsunderlaget *Undervisningsskicklighet i praktiken* är att det för varje dimension av skicklig undervisning finns rikt med tydliga exempel på iakttagbara läraraktiviteter.

Med andra ord, man kan se det som lärare gör, gör lite av eller inte alls – det som är de olika kvaliteterna i undervisning som leder till lärande.

Se exempel från underlaget där kvaliteterna beskrivs med fyra olika utvecklingssteg på de följande sidor.

Om observationsunderlaget

Observationsunderlaget omfattar tio dimensioner av skicklig undervisning som leder till lärande enligt svensk och internationell forskning. De är alla dessutom tydliga delar av uppdraget i styrdokumentet för grundskola, gymnasium och vux. Till varje dimension finns det exempel på **iakttagbara läraraktiviteter** beskrivna med fyra olika utvecklingssteg - se exempel på nästa sida. Underlaget är uppdelat i två delar:

Del 1 - Lärandeprocesser

1. Mål som utgångspunkt för lärandet
2. Lärandemiljö
3. Elevernas delaktighet i lärandet
4. Synliggörande av lärandet
5. Användning av respons för lärande

Del 2 - Genomförandet

6. Lektionens planering och genomförande
7. Lärarens ledarskap i klassrummet
8. Stöd till elever med olika behov
9. Användning av rutiner
10. Samarbetslärande

Ett exempel från observationsunderlaget - Del 1. Lärandeprocesser
 iakttagbara läraraktiviteter för dimensionen *Användning av respons för lärande*

5. Användning av respons för lärande

Utvecklingssteg	iakttagbara kriterier kan exempelvis vara
<i>Både läraren och eleverna använder respons för att utveckla lärandet i klassrummet</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Eleverna får respons av både läraren och sina kamrater under arbetets gång. • Läraren kontrollerar hur eleverna förstått lärarens råd och stöd. • Eleverna uppmuntras att ge varandra respons. • Lärare och elever knyter responsen till någon form av hjälpmedel ex. lärandematrix.
<i>Läraren använder respons på ett sätt som utvecklar elevernas lärande</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Läraren ger respons på ett sätt som stöttar eleverna i deras lärande. • Läraren kontrollerar hur eleverna uppfattat lärarens råd och stöd. • Eleverna tar vara på responsen och med hjälp av den utvecklar de sitt lärande. • Eleverna uppmuntras inte att ge varandra respons.
<i>Eleverna får respons, men på ett sätt som inte utvecklar deras lärande eller arbetsinsats</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Läraren ger respons under lektionen till majoriteten av eleverna. • Läraren kontrollerar inte hur eleverna uppfattat lärarens råd och stöd. • Eleverna har inte fått lära sig hur de skall ta vara på responsen. • Responsen från läraren är inte framåtriktad i läroprocessen utan mer återkopplande till redan utfört arbete. (görandet)
<i>Eleverna får ingen respons av läraren under arbetets gång</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Läraren ger ingen eller mycket lite respons till eleverna under lektionen. • Eleverna efterfrågar inte respons från lärare eller elever.

NYHET!

Omsätt vetenskaplig grund i praktisk handling

Observationsunderlaget *Undervisningsskicklighet i praktiken* innehåller **tio dimensioner** som är återkommande i svensk och internationell forskning om undervisning som leder till lärande - återkommande i olika länder och över tid.

Det är utvecklat, använt och prövat sedan 2017 under mer än **1800 lektionsbesök** samt därpå följande didaktiska samtal med varje lärare. Detta arbete är genomfört av **Skolkompaniet** och **Fibbla Kompetens** och sedan 2020 i samarbete med BRAVOLesson. Läs mer på sidan 22.

NYHET!

Vad förväntar sig eleverna av sina lärares undervisning?

Observationsunderlaget *Undervisningsskicklighet i praktiken* omfattar även forskning kring vad elever förväntar sig av lärare, dvs. det eleverna ser att deras bästa lärare gör och som de känner är stöd för att lära. (Se exempelvis Hirsh, 2020) ¹⁾

Skolkompaniet/Fibbla Kompetens har under 2021 intervjuat elever i år 4-6, 7-9 samt på gymnasiet och fått liknande resultat.

Går djupare än Skolinspektionens tidigare observationsschema

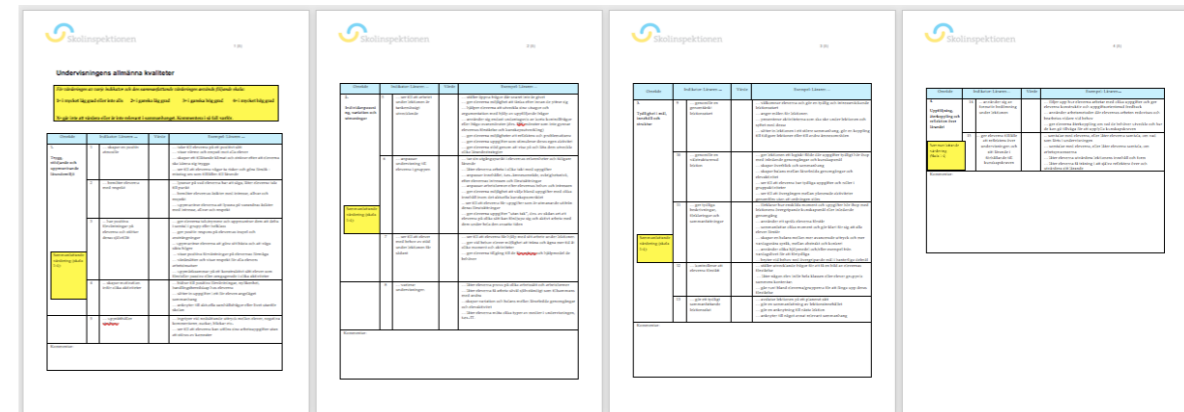
I Sverige har det egentligen bara funnits ett allmänt didaktiskt observationsunderlag som vilat på vetenskaplig grund och som alla skolor haft tillgång till – Skolinspektionens tidigare observationsschema. Det nya underlaget som vi lanserar innehåller:

- tio konkreta exempel på evidensbaserat viktiga dimensioner av skicklig undervisning för lärande
- **rikare med exempel** på iakttagbara läraraktiviteter
- **inga bedömningsord** (... i ganska hög grad, ... i mycket hög grad) utan iakttagbara beskrivningar av progressionen för undervisningens kvaliteter i en matris

Även **redan skickliga lärare kan få utmaningar** av innehållet i det nya underlaget.

Undervisningsskicklighet i praktiken

Skolinspektionens tidigare observationsschema

NYHET!

Ett läromedel för 4:e generationens skolutveckling

Medveten och systematisk användning av observationsunderlaget *Undervisningsskicklighet i praktiken* leder till det forskning visat att svensk skola behöver efter utvecklingen de senaste årtiondena - 4:e generationens skolutveckling. Den kännetecknas av:

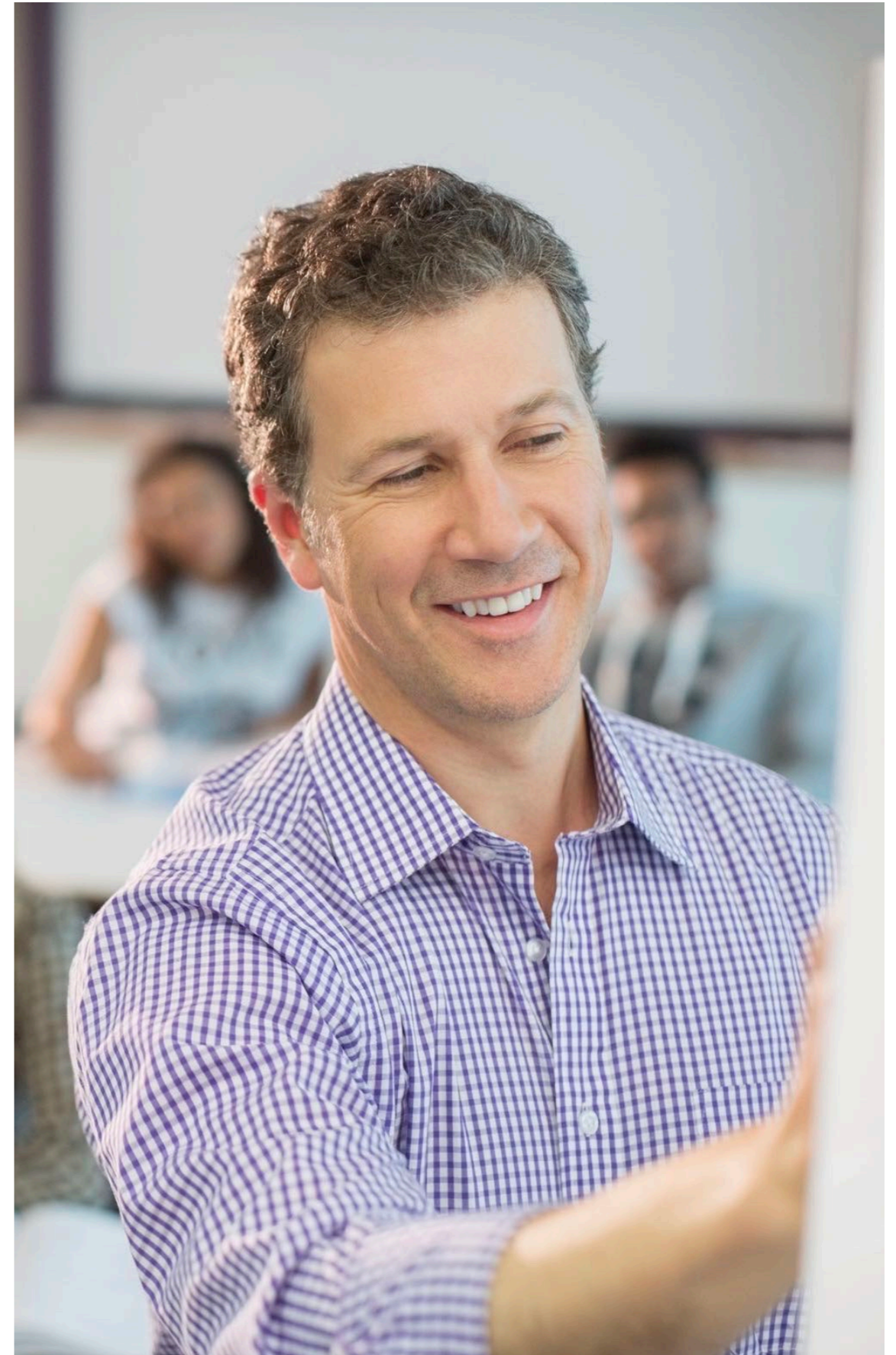
- Samspel med lärandefokus
- Fokus, fokus, fokus...
- Bygg kapacitet hos ledare och personal
- Systematik och databaserad analys
- Långsiktighet och uthållighet

(Se Håkansson och Sundberg, 2016) ²⁾

Denna presentations innehåll

1. FÖRORD - 100 MILJONER LEKTIONER	SID 12
2. OBSERVATIONSUNDERLAGETS STRUKTUR OCH INNEHÅLL	SID 16
3. SÅ HAR OBSERVATIONSLAGET UTVECKLATS OCH PRÖVATS	SID 22
4. SÅ ÄR VARJE DEL I UNDERLAGET KOPPLAT TILL SKOLANS UPPDRAG	SID 24
5. SÅ ÄR VARJE DEL I UNDERLAGET KOPPLAT TILL FORSKNING	SID 26
6. SÅ FUNGERAR UNDERLAGET I VERKTYGET BRAVOLESSON	SID 31
7. SÅ KAN NI FÅ TILLGÅNG TILL OCH UTBILDNING KRING UNDERLAGET	SID 37
OBSERVATIONSUNDERLAGETS ANATOMI	SID 42
SLUTNOTER	SID 46

100 miljoner lektioner

TIDNINGEN THE ECONOMIST BESKRIVER I HUVUDARTIKELN (JUNI 2016) LÄRARYRKET SOM EN KONST OCH ETT VACKERT HANTVERK SOM NU UTVECKLAS TILL ATT ÄVEN BLI SYSTEMATISK PROFESSIONALISM BASERAD PÅ EVIDENS. ARTIKELN GÖR NEDSLAG I OLIKA DELAR AV VÄRLDEN DÄR DENNA FÖRÄNDRING NU ÄR EN DEL AV SKOLANS VARDAG. ¹⁾

VILKEN MÖJLIGHET! DENNA FÖRÄNDRING KOMMER ATT PÅVERKA DE 100 MILJONER LEKTIONER SOM GENOMFÖRS I DEN SVENSKA SKOLAN VARJE LÄSÅR.

Under de senaste decennierna brottas många nationer med en ekvation som inte går ihop: man investerar mer och mer i allmän utbildning samtidigt utvecklas elevresultaten åt fel håll. ³⁾

Istället för att fokusera på hur man tänker och gör i klassrummet för att förbättra undervisningens kvalitet så handlar den politiska debatten och medias fokus oftast istället på resurser och andra förutsättningar för verksamheten. Mycket av det är enligt forskning sådant som är mer kostsamt och har ingen eller svag effekt på elevernas lärande.

I Sverige har vi brist på lärare och en sak till - det har egentligen bara funnits ett observationsunderlag, för att utveckla undervisningens kvalitet på vetenskaplig grund.

Vi kommer från en skolkultur där klassrumsdörren har varit stängd. Lektionsobservationer och återkoppling till och mellan lärare har inte varit en naturlig och systematisk del av skolans kvalitetsarbete. Att utvärdera hur undervisningen verkligen genomförs - att titta på den för att se vad den leder till har inte ingått i skolkulturen. Detta har flera olika undersökningar visat under senare år. Det är på många skolor fortfarande känsligt för lärare att ge och ta konstruktiv kritik för att utveckla undervisningen tillsammans. Att lärarna sköter sitt och rektor sitt har i svensk skola ett namn - "det osynliga kontraktet". ^{4, 5, 6, 7)} Det har i Sverige enbart funnits ett observationsunderlag. Att det har kommit från Skolinspektionen, och inte någon annan organisation, kan ses som ett uttryck för skolkulturen. 2021 tog Skolinspektionen bort det från sin hemsida och lade upp en lista med "mögliga företeelser att observera".

Kärnan i skolans systematiska kvalitetsarbete - fokus på undervisningens kvalitet - är enligt forskning ett av karaktärsdragen för framgångsrika skolor. Det är dessutom en del av rektors pedagogiska ledarskap. Hen har enligt Skollagen ett juridiskt ansvar att försäkra sig om att undervisningen är likvärdig och håller hög kvalitet i varje klassrum. För att kunna ta det ansvaret behöver rektor både organisera för utveckling och själv vara ute i klassrummen. ^{8, 9, 10, 11)}

Professionsutveckling och läraryrkets status - på sikt

Regeringen och de svenska lärar- och skolledarförbunden har tillsammans med akademien bland annat genom Skolkommissionen satt igång debatten och arbetet kring professionsutvecklingen i skolan. Det arbetas fortfarande på hur det ska skapas en bättre nationell struktur för lärarnas professionsutveckling. Detta är viktigt och nödvändigt men innebär förändringar på systemnivå som tar tid att åstadkomma. ^{12, 13)}

Kollegialt lärande och arbetsglädje - nu

Att bli sedd och att få möjlighet till att utvecklas i sin yrkesroll är en nyckel till ökad arbetsglädje. Att arbeta tillsammans med både ledare och kollegor i ett öppet och prestigelöst arbetsklimat där man kan dela tankar, erfarenheter, känslor och idéer är något de flesta uppskattar.

Helen Timperley har med sin forskning visat på kraften som finns i kollegialt lärande. Nästan varje skola och kommun har därför i sina verksamhetsplaner inskrivet, och arbetar även med, "kollegialt lärande" som en del av kvalitetsarbetet. ¹⁴⁾

Osystematiskt kollegialt lärande

Forskning har dock även visat att det kollegiala lärandet ofta blir tillfällen då lärare bekräftar sina egna erfarenheter, föreställningar och till och med vanföreställningar, kring undervisning och didaktik. ¹⁵⁾

Systematiskt kollegialt lärande

Lärare och skolledare kan istället sätta på sig "gemensamma systematiska glasögon" **utifrån vad som enligt forskning är dimensioner av god och effektiv undervisning** - gestaltat med iakttagbara läraraktiviteter. När de över tid fokuserar på dessa kan det kollegiala lärandet leda till en turboeffekt - man ser varandras praktik. Samtal och reflektion lyfter samarbetet för att tillsammans förbättra undervisningens kvalitet och elevernas lärande.

Definition av god undervisning

Vad är egentligen god eller framgångsrik undervisning? Ett sätt att göra det kan vara med en tentativ definition av "effektiv undervisning - undervisning som leder till motivation, lärande och måluppfyllelse." Med andra ord, ett sätt att beskriva skolans uppdrag i Sverige.

Skolchefer och rektorer - ni kan bli game changers!

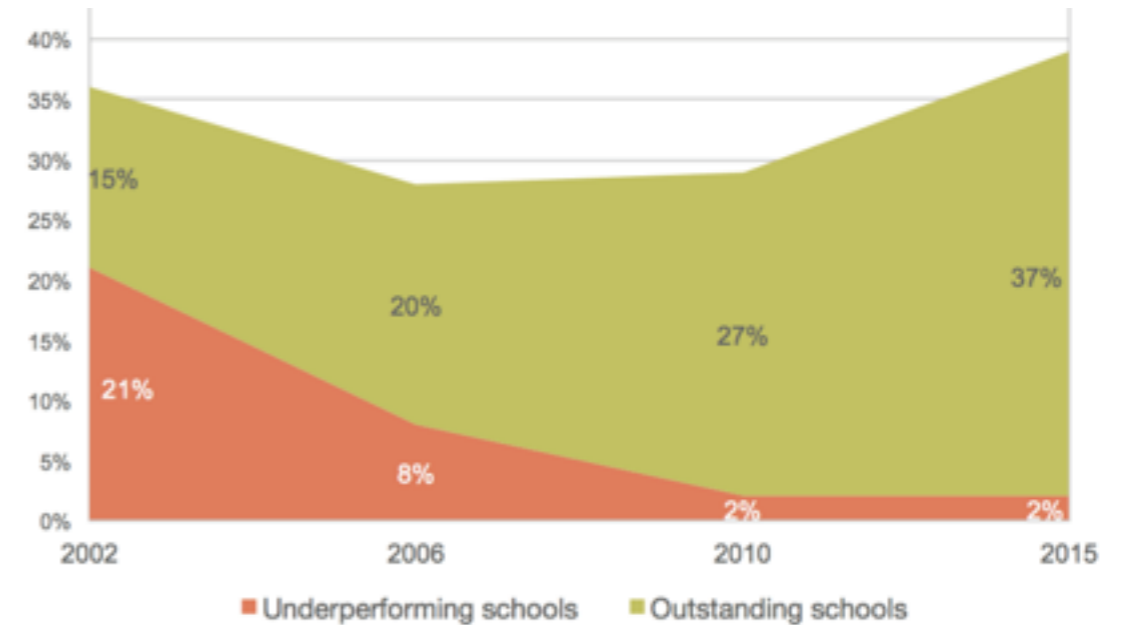
"Pågår det lärande här just nu?" Inom skolans kvalitetsarbete genomförs viktiga förändringar och förbättringar. **Att därtill organisera systematiskt fokus på evidensbaserad god undervisning i varje klassrum blir ett paradigmskifte för elevernas lärande.**

En konst, ett vackert hantverk och systematik

"Inget som vi gör längre är av en slump. Tidigare undervisade lärare på instinkt, gjorde bedömningsarbetet på instinkt... Vi har nu en mycket exakt planering som lärare undervisar utifrån varje kvartal, sedan bedömer vi varje kvartal. Så ursäkten: 'Jag undervisade i det; och det är inte mitt fel att de inte lärde sig det' Den ursäkten gäller inte längre. Vi ändrar det paradigmet nu. Vi är inte en lärarkultur, vi är en lärandekultur."

Rachel Rodriguez, Director of Instruction,
Gallup-McKinley County School district, New Mexico.

Från de sämst till bäst presterande skolorna i England

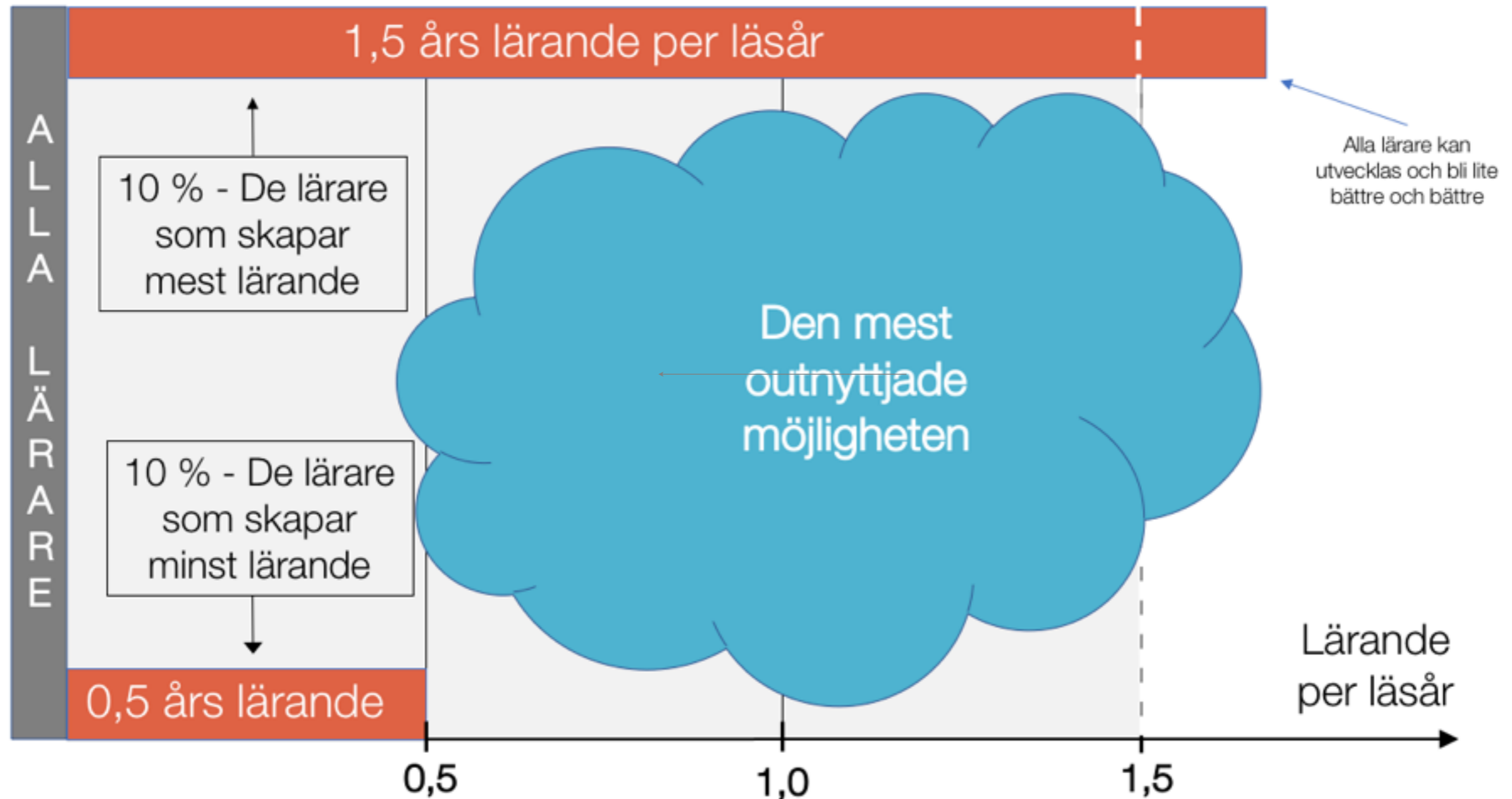
Ett av de mest väldokumenterade och största exempel på att "vända" skolors elevresultat är Londons skolor på 2000-talet. De började med att utifrån evidens definiera, komma överens om och internutbilda alla rektorer för att se skillnaden mellan vad skicklig undervisning, tillfredsställande undervisning och undermålig undervisning är. Sedan besökte de varje klassrum för en analys kopplat till kollegialt lärande.

Den mest utnyttjade möjligheten för svensk skola

"När var tredje lärare rapporterar att de inte får feedback på sitt arbete av skolledare eller kollegor (TALIS-genomsnittet är 12 procent) är det en tydlig indikation på att kollegialt förbättringsarbete och distribuerat ledarskap är satt på undantag."

(Håkansson och Sundberg, 2016, s. 69)

Lärarens påverkan på elevernas lärande per läsår

Källa till illustrationen: Hanushek 2011:467, Stanford University

Observationsunderlagets struktur och innehåll

Del 1

Del 2

UNGEFÄR SOM EN LÄRANDEMATRIS

OBSERVATIONSUNDERLAGET ÄR, SÅ VITT VI KÄNNER TILL, DET FÖRSTA UNDERLAGET I SVERIGE SOM BESKRIVER IAKTTAGBARA LÄRARAKTIVITETER (OLIKA KVALITETER I UNDERVISNINGEN) PÅ OLIKA NIVÅER I EN MATRIS SOM VISAR PROGRESSIONEN. OBS. DENNA FOLDER VISAR INTE DET KOMPLETTA UNDERLAGET.

Observationsunderlaget består av två delar

Del 1 - "Lärprocesser"   Del 2 - "Genomförandet"

Varje del har 5 dimensioner

Exempelvis: "Användning av respons"

För varje dimension finns också en beskrivning av vad det är eleverna enligt forskning förväntar sig av lärarna

Exempelvis för "Användning av respons":

"Lärare som kommunicerar att lärande är möjligt för alla."

För varje dimension är kvaliteterna beskrivna i en matris som visar progressionen med fyra utvecklingssteg

Exempelvis för "Användning av respons":

- "Både läraren och eleverna använder respons för att utveckla elevernas lärande"
- "Läraren använder respons på ett sätt som utvecklar elevernas lärande"
- "Läraren ger respons, men inte på ett sätt som utvecklar elevernas lärande"
- "Eleverna får ingen respons av läraren under arbetets gång"

För varje utvecklingssteg finns iakttagbara lärarakti vieter

Se exempel på följande sidor.

Till både delarna finns frågor

Det finns fyra frågor/rubriker för att stimulera till ett reflekterande didaktiskt samtal efter lektionen.

DEL 1. UNDERVISNINGSSKICKLIGHET I PRAKTIKEN - LÄRPROCESSER

1. Mål som utgångspunkt för lärandet

Eleverna förväntar sig: Lärare som visar kunskapens användarvärde framför formella krav och som kommunicerar att lärande är möjligt för alla.

2. I

Ele

3. E

Ele

4. S

Ele

5. A

Dimension av skicklig undervisning som leder till lärande.

Vad elever förväntar sig av sina lärare.

DEL 1. UNDERVISNINGSSKICKLIGHET I PRAKTIKEN - LÄRPROCESSER

1. Mål som utgångspunkt för lärandet

Lärare och elever har samma uppfattning av lektionens mål

Lärarna anger lärandemål, men de är inte fullt förstådda av eleverna

Mål finns men de är inte tydligt formulerade i tal eller skrift

Inga mål används som utgångspunkt för elevernas lärande

Eleverna förväntar sig: Lärare som visar kunskapens användarvärde framför formella krav och som kommunicerar att lärande är möjligt för alla.

2. L

Ele

3. E

Ele

4. S

Ele

5. A

Progression
Undervisningsskicklighet beskriven på fyra nivåer.

lakttagbara läraraktiviteter beskrivna med fyra utvecklingssteg

1. Mål som utgångspunkt för lärandet

Utvecklingssteg	lakttagbara kriterier kan exempelvis vara
<i>Lärare och elever har samma uppfattning av lektionens mål, som är kopplade till kursplanen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Lärandemål (vad som ska läras under lektionen – inte bara vad som ska göras) är presenterade och läraren har kontrollerat att eleverna förstått målen korrekt. • Läraren har visat hur målen är kopplade till kursplanen. • Eleverna har fått möjlighet att reflektera kring lärandemålen.
<i>Lärarna anger lärandemål, men de är inte fullt förstådda av eleverna</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Läraren har presenterat lärandemål men har inte kontrollerat hur eleverna förstått dem • Lärandemålen är otydligt formulerade. • Eleverna visar under lektionen att de inte helt förstått vad de förväntas lära sig.
<i>Mål finns men de är inte tydligt formulerade muntligt eller skriftligt</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Läraren kan efter lektionen beskriva de lärandemål som lektionen utformats runt. • Lektionens olika moment hänger samman men det är inte tydligt vilket lärande det ska leda till • Läraren har inte i skrift eller tal formulerat några lärandemål för eleverna.
<i>Inga mål används som utgångspunkt för elevernas lärande</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Läraren kan efter lektionen inte ange vad eleverna specifikt skulle lära under lektionen.

Frågor för formativa och reflekterande didaktiska samtal.
Samma frågor/rubriker till både del 1 och del 2.

Reflektioner - frågor - feedback - utifrån underlagets olika dimensioner ovan

Dina egna reflektioner om lektionen - utifrån din planering?

Vilket lärande ledde lektionen till för eleverna - utifrån din planering?

Styrkor och utvecklingsområden

Så har observationsunderlaget utvecklats och prövats

VILAR PÅ VETENSKAPLIG GRUND OCH BEPRÖVAD
ERFARENHET. OBSERVATIONSUNDERLAGET
BASERAS PÅ MER ÄN 1800 LEKTIONS BESÖK MED
PÅFÖLJANDE DIDAKTISKA SAMTAL MED VARJE
LÄRARE.

2011 - 2017 genomförde Skolkompaniet, Urban Hansson, mer än 800 lektionsbesök i drygt 10 kommuner med efterföljande didaktiska samtal. Under denna tid utvecklades ett embryo till detta observationsunderlag och en unik form för återkoppling och handledning med fokus på konkreta tips och råd. Handledningen med fokus på konkreta aktiviteter har blivit mycket uppskattad av pedagogerna.

Fibbla Kompetens, Bernt Friberg, har i sin tidigare roll som rektor, under åren 1999 - 2016 haft ett stort fokus på klassrumsobservationer och genomfört drygt 800 lektionsbesök med återkoppling till lärare.

2017 skapades det första observationsunderlaget av Skolkompaniet baserat på erfarenheterna från de tidigare genomförda lektionsbesöken. Syftet var att ge en aktuell sammanställd nulägesbild av undervisningen på en skola. Därefter har olika versioner av underlaget använts och prövats i samband med mer än 1000 lektionsbesök på mer än 20 skolor i åtta olika kommuner. **Samtliga besök är genomförda av Urban Hansson, Skolkompaniet och Bernt Friberg, Fibbla Kompetens** under de uppdrag Skolkompaniet har haft på dessa skolor.

Uppdragen har genomförts enligt följande:

- en inledande inspirationsföreläsning med fokus på didaktiska utmaningar och där lektionsbesökens form och fokus har presenterats för all personal.

- lektionsbesök hos varje lärare på skolan. Observatören har förhållit sig passiv under lektionen oavsett vad som skett. Observatören har placerats för att minimera att uppmärksamhet tas från både läraren eller eleverna.
- varje lektionsbesök har följts av ett individuellt didaktiskt samtal med respektive lärare enligt Skolkompaniets modell. Responsen har givits både skriftligt och muntligt samma dag som observationen ägt rum. Samtalet har hållits i förtroende med läraren.
- Efter sammanställning av observationsunderlagen har en återkoppling till rektor följts av en workshop med all personal på skolan. Under workshopen presenteras utfallet i de tio dimensionerna. Styrkor och utvecklingsområden kopplat till iakttagbara läraraktiviteter har identifierats. Tillfälle har givits för att på ett strukturerat sätt diskutera hur skolan utifrån det redovisade nuläget kan fortsätta sitt arbete med att utveckla undervisningen.

I de flesta fall har ytterligare en omgång med lektionsbesök genomförts på motsvarande sätt 6-8 veckor efter de första lektionsbesöken. Genom att två besök har genomförts har man kunnat följa utvecklingen inom de tio dimensionerna för den enskilde läraren och för skolan som helhet. Ytterligare besök enligt samma metod har sedan kunnat genomföras av skolledning eller nyckelpersoner inom ramen för skolans ordinarie utvecklingsarbete.

Genom åren har Urban Hansson och Bernt Friberg efter varje uppdrag haft många långa samtal. Steg för steg har de utvecklat och skrivit fram nya versioner av underlaget. De har

lagt till och formulerat om bland annat de iakttagbara läraraktiviteterna efter lärarsamtal, observationer, nyvunna och djupare erfarenheter samt inläsning av tidigare och ny forskning.

BRAVOLesson och Mats Rosenkvist har sedan 2020 varit bollplank till Urban och Bernt under arbetet med att:

- skriva fram observationsunderlagets kopplingar till skolans uppdrag och till forskning.
- tydligt formulera och gestalta det i matrisform.

Egna intervjuer med elever

Under 2021 har Skolkompaniet/Fibbla Kompetens även genomfört intervjuer med elever på mellanstadiet, högstadiet och på gymnasiet. Dessa gav, jämfört med forskning, motsvarande resultat och bild av vad elever upplever som stöd för sitt lärande. De beskriver vilka handlingar deras "bästa" lärare utför, som gör att de lär sig.

Så är varje del i underlaget kopplat till skolans uppdrag

”Fokus på det som lärare älskar - att undervisa!”

VAD ÄR EGENTLIGEN SKICKLIG UNDERVISNING -
UNDERVISNINGSSKICKLIGHET?

TILL ATT BÖRJA MED MÄSTE UNDERVISNINGEN
UTGÅ IFRÅN DET SOM DEN SKA LEDA TILL - ATT
GENOMFÖRA SKOLANS UPPDRAG I SVERIGE.

Till varje dimension i observationsunderlaget finns en konkret summering med hänvisningar.

Exempel. Användning av respons för lärande

Detta säger styrdokumentet

Läraren ska:

- Stärka elevens vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan
- Stimulera, handleda och ge extra anpassningar...
- Organisera och genomföra arbetet så att eleven:
  - Utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga
  - Upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt. (Lgr 22, s 14).

Det är även skolans ansvar att varje elev kan:

- reflektera över sina erfarenheter och sitt eget sätt att lära. (Gy 11, s. 5)

Läraren ska:

- fortlöpande ge varje elev information om framgångar och utvecklingsbehov i studierna, (Gy 11, s. 10)

För Vux gäller samma beroende på vilken skolform eleverna kompletterar.

Så är varje del i underlaget kopplat till forskning

”Eleverna är här och nu.

De är värda fantastisk undervisning!”

VAD ÄR EGENTLIGEN SKICKLIG UNDERVISNING - UNDERVISNINGSSKICKLIGHET?

ETT SÄTT ATT DEFINIERA DET KAN VARA ATT
ANVÄNDA DEN TENTATIVA DEFINITIONEN:

”EFFEKTIV UNDERVISNING - UNDERVISNING SOM
LEDER TILL STUDIERO, MOTIVATION, LÄRANDE OCH
MÅLUPPFYLLELSE.” MED ANDRA ORD, ETT SÄTT
ATT BESKRIVA SKOLANS UPPDRAG.

Till varje dimension i observationsunderlaget finns en konkret summering med exempel från dokumenterad forskning.

Summeringen, och varje exempel för sig, pekar på vikten av dimensionen som en del av skicklig undervisning för lärande.

Exempel. Användning av respons för lärande

Forskningsstöd

Att lärare noggrant följer sina elevers utveckling, formulerar individuella mål tillsammans med dem, ger återkoppling och hjälper eleverna att formulera egna mål för lärande. (Rubie – Davies m.fl., 2015 från Håkansson & Sundberg, 2016, s. 232)

För många år sedan framhöll Davis Ausubel (1968) att den viktigaste faktorn för att påverka lärandet är vad eleverna redan vet, och att lärarens arbete är att ta reda på detta och undervisa därefter. När läraren väl vet var eleverna befinner sig i sitt lärande kan hen ge feedback till eleverna om vad de ska göra närmast. (William, 2013, s. 119)

Hemligheten med effektiv feedback är att det inte räcker med att säga vad som är fel. Effektiv feedback måste ge recept för framtida åtgärder. (William, 2013, s. 134)

Att ta elevernas misstag och brister på allvar innebär att läraren ser bristerna och ger kommentarer om hur eleven ska komma vidare, gärna med konkreta exempel. Feedbacken är framåtsyftande, konkret och uppgiftsfokuserad (inte fokuserar på elevens person/personlighet) och att den har rätt tajming. (Klapp, 2015, s. 167)

Thompson och William (2007) iakttar i huvudsak fem strategier för en bedömning för lärande:

Strategi 3: att ge feedback som utvecklar lärandet (Lundahl, 2011. s. 84)

Kriterierna särskiljer lärarna utifrån tajmingen hos och kvaliteten på deras återkoppling till eleverna, men tillhandahåller få detaljer om hur väl genomförd återkoppling ser ut i praktiken. Man får inte heller mycket vägledning i hur man kan förbättras utöver den generella patentlösningen ”ge mer kvalitativ återkoppling i tid”. (Bryk med flera, 2018, s. 120)

När det gäller generella principer för vad som kännetecknar en god undervisning, betonas:

Praktiska övningar och tillämpningsövningar behövs, där elever får tillräckliga möjligheter att öva och att tillämpa det de lär sig, och i att ta emot förbättringsorienterad återkoppling. (Håkansson & Sundberg, 2012, s. 84)

Det största problemet med beröm är att det kan störa det man vill säga om arbetet. Det är mer sannolikt att eleverna, som de flesta av oss, minns berömmet och tonar ner eller ignorerar informationen om uppgiften. Beröm kan överskugga användbar återkoppling. (Hattie & Zierer, 2019, s. 112)

Återkoppling på uppgiftsnivå innebär att ge eleverna information om produkten av deras lärande. Återkoppling på processnivå innebär att informera eleverna om den process de använt för att genomföra inlärningsuppgiften. I det här fallet får eleverna reda på om hur de arbetat. Återkoppling på självregleringsnivå

innefattar att ge eleverna information om de mekanismer de använder för att reglera sitt lärande. Lärare kan till exempel säga till eleverna att de ska anstränga sig mer med olika delar av ett arbete. (Hattie & Zierer, 2019, s.113)

Vad har eleverna för nytta av att en gång till få höra att de gjort samma misstag om de inte också får konkret information om varför de fortsätter att göra detta misstag och hur de kan undvika att göra det i framtiden? (Hattie & Zierer, 2019, s.115)

Framgångsrik återkoppling kan således fokusera på ett dåtids – nutids eller framtidsperspektiv. Alla tre hänger ihop och utgör tillsammans en integrerad helhet. Återkoppling om nutid bygger på återkoppling om dåtid och är i sin tur en förelöpare om återkoppling om framtid. (Hattie & Zierer, 2019, s.118)

+ ytterligare 11 exempel för ”Användning av respons för lärande”

Den kompletta referenslistan

Alla de olika exemplen från forskning som finns samlade för respektive av de 10 dimensionerna av skicklig undervisning är hämtade från följande referenser.

Källor

- 1) Bryk, A.S, m. fl. (2018). **Att förbättra skolan för alla**. Lund, Studentlitteratur.
- 2) Carlgren, I. (2015). **Undervisningskulturer och undervisningspraktiker**. Göteborg, Daidalos.
- 3) Hageskog, C-A & Gerrevall, P. (2019). **När allt står på spel**. Lund, Studentlitteratur.
- 4) Hargreaves, A. & Fullan, M. (2013). **Professionellt kapital – att utveckla undervisningen i alla skolor**. Lund, Studentlitteratur.
- 5) Hattie, J & Yates, G. (2015). **Hur vi lär**. Stockholm, Natur & Kultur.
- 6) Hattie, J. & Zierer, K. (2019). 10 **Förhållningssätt för framgångsrik undervisning**. Stockholm, Natur & Kultur.
- 7) Hirsh, Å. (2016). **Skolans dokumentation – ur ett pedagogiskt och juridiskt perspektiv**. Stockholm, Liber.
- 8) Hirsh, Å. (2017). **Formativ undervisning**. Stockholm, Natur & Kultur.
- 9) Hirsh, Å. (2020). **Relationellt ledarskap i klassrummet - så skapas magi**. Stockholm, Natur & Kultur.

EN DEL AV UPPDRAGET

ATT UTVECKLINGEN AV UNDERVISNINGEN VILAR PÅ EVIDENS OCH FORSKNING KRING DIMENSIONER AV SKICKLIG UNDERVISNING.

- 10) Håkansson, J & Sundberg, D. (2012). **Utmärkt Undervisning**. Stockholm, Natur & Kultur.
- 11) Håkansson, J & Sundberg, D. (2016). **Utmärkt Skolutveckling**. Stockholm, Natur & Kultur.
- 12) Håkansson, J & Sundberg, D. (2012). **Utmärkt ledarskap i skolan**. Stockholm, Natur & Kultur.
- 13) Kaya, A. (2016) **Att undervisa nyanlända**. Stockholm, Natur & Kultur
- 14) Klapp, A. (2015). **Bedömning, betyg och lärande**. Lund, Studentlitteratur.
- 15) Körling, A-M. (2015). **Undervisning mellan oss**. Stockholm, Lärarförlaget.
- 16) Lundahl, C. (2011). **Bedömning för lärande**. Stockholm, Norstedts förlag.
- 17) Mager, R. F. (1988). **Att formulera undervisningsmål**. Lund, Studentlitteratur.
- 18) Nottingham, J. (2013). **Utmanande undervisning i klassrummet**. Stockholm, Natur & Kultur.
- 19) Samuelsson, M. (2017). **Lärandets ordning och reda**. Stockholm, Natur & Kultur.
- 20) Timperley, H. (2013). **Det professionella lärandets inneboende kraft**. Lund, Studentlitteratur.
- 21) Wallberg, H. (2019). **Lektionsdesign**. Stockholm, Gothia Fortbildning.
- 22) Wheelan, S. A. (2013). **Att skapa effektiva team**. Lund, Studentlitteratur.
- 23) Wiliam, D. (2013). **Att följa lärande - formativ bedömning i praktiken**. Lund, Studentlitteratur.

Så fungerar underlaget i verktyget BRAVOLesson

”Att använda data för att följa skolans framsteg mot de mål som stakats ut är emellertid en avgörande framgångsfaktor för förbättringsresan.”

(Håkansson & Sundberg, 2016, s. 275)

BRAVOLESSON - BÄTTRE OCH BÄTTRE

UNDERVISNING I VARJE KLASSRUM

**BRAVOLESSON ÄR APP-WEBB-VIDEO FÖR
SYSTEMATIK, LEKTIONS-OBSERVATIONER OCH**

KOLLEGIALT LÄRANDE. REFLEKTION OCH

ÅTERKOPPLING - TILL OCH MELLAN LÄRARE PÅ

VETENSKAPLIG GRUND.

Verktyget BRAVOLesson (BL) är skapat för att skolledare ska kunna organisera och systematisera:

- det kollegiala lärandet för att utveckla undervisningens kvalitet.
  - sitt juridiska ansvar för att säkerställa undervisningens kvalitet.
- Man kan lägga in vilka observationsunderlag som helst i BL.

Fördelar. Att använda underlaget *Undervisningsskicklighet i praktiken* i BRAVOLesson har flera olika fördelar. Exempelvis.

1. Allt på ett och samma ställe - systematiskt!

Alla underlag för att utveckla undervisningens kvalitet. För lärarnas reflektioner, för rektors alla underlag för didaktiska samtal och medarbetarsamtal samt för skolchefens kvalitetsdialoger.

2. Ett eller flera olika underlag - smidigt att hantera

Lägg in de underlag ni vill använda. Samla data GDPR-säkert. Se sidan 32-33.

3. Jämför data med elevresultatens progression.

Lämna ”det känns som att det blivit bättre” bakom er. Se styrkor och utvecklingsområden för undervisningsskicklighet på lärar-, skol- och kommunnivå över tid. Se sidan 34.

4. Verktyg för att nå samsyn. Bli överens om vad som är kvalitet i undervisningen? Spindeldiagram efter att två besökt samma lektion. Se sidan 35.

5. Video. Titta på och prata om undervisning - samtidigt!

Lärarytterkoppling och reflektion kring undervisning inspelad på video är det som har allra starkast påverkan på elevernas lärande. Se sidan 36.

DEL 1. UNDERVISNINGSSKICKLIGHET I PRAKTIKEN - LÄRPROCESSER

1. Mål som utgångspunkt för lärandet	Lärare och elever har samma uppfattning av lektionens mål	Lärarna anger lärandemål, men de är inte fullt förstådda av eleverna	Mål finns men de är inte tydligt formulerade i tal eller skrift	Inga mål används som utgångspunkt för elevernas lärande
Eleverna förväntar sig: Lärare som visar kunskapens användarvärde framför formella krav och som kommunicerar att lärande är möjligt för alla.				

2. När man klickar på respektive dimension öppnas matrisen med de iakttagbara läraraktiviteterna

3.

4.

5.

1. Mål som utgångspunkt för lärandet

Utvecklingssteg	Iakttagbara kriterier kan exempelvis vara
<i>Lärare och elever har samma uppfattning av lektionens mål, som är kopplade till kursplanen</i>	<ul style="list-style-type: none"> Lärandemål (vad som ska läras under lektionen – inte bara vad som ska göras) är presenterade och läraren har kontrollerat att eleverna förstått målen korrekt. Läraren har visat hur målen är kopplade till kursplanen. Eleverna har fått möjlighet att reflektera kring lärandemålen.
<i>Lärarna anger lärandemål, men de är inte fullt förstådda av eleverna</i>	<ul style="list-style-type: none"> Läraren har presenterat lärandemål men har inte kontrollerat hur eleverna förstått dem Lärandemålen är otydligt formulerade. Eleverna visar under lektionen att de inte helt förstått vad de förväntas lära sig.
<i>Mål finns men de är inte tydligt formulerade muntligt eller skriftligt</i>	<ul style="list-style-type: none"> Läraren kan efter lektionen beskriva de lärandemål som lektionen utformats runt. Lektionens olika moment hänger samman men det är inte tydligt vilket lärande det ska leda till Läraren har inte i skrift eller tal formulerat några lärandemål för eleverna.
<i>Inga mål används som utgångspunkt för elevernas lärande</i>	<ul style="list-style-type: none"> Läraren kan efter lektionen inte ange vad eleverna specifikt skulle lära under lektionen.

DEL 1. UNDERVISNINGSSKICKLIGHET I PRAKTIKEN - LÄRPROCESSER

1. Mål som utgångspunkt för lärandet	Lärare och elever har samma uppfattning av lektionens mål	Lärarna anger lärandemål, men de är inte fullt förstådda av eleverna	Mål finns men de är inte tydligt formulerade i tal eller skrift	Inga mål används som utgångspunkt för elevernas lärande
--------------------------------------	---	--	---	---

Eleverna förväntar sig: Lärare som visar kunskapens användarvärde framför formella krav och som kommunicerar att lärande är möjligt för alla.

2. I

Utifrån observation, reflektion och/eller diskussion klickar/markerar man på relevant beskrivning av undervisningen.

Ele

3. I

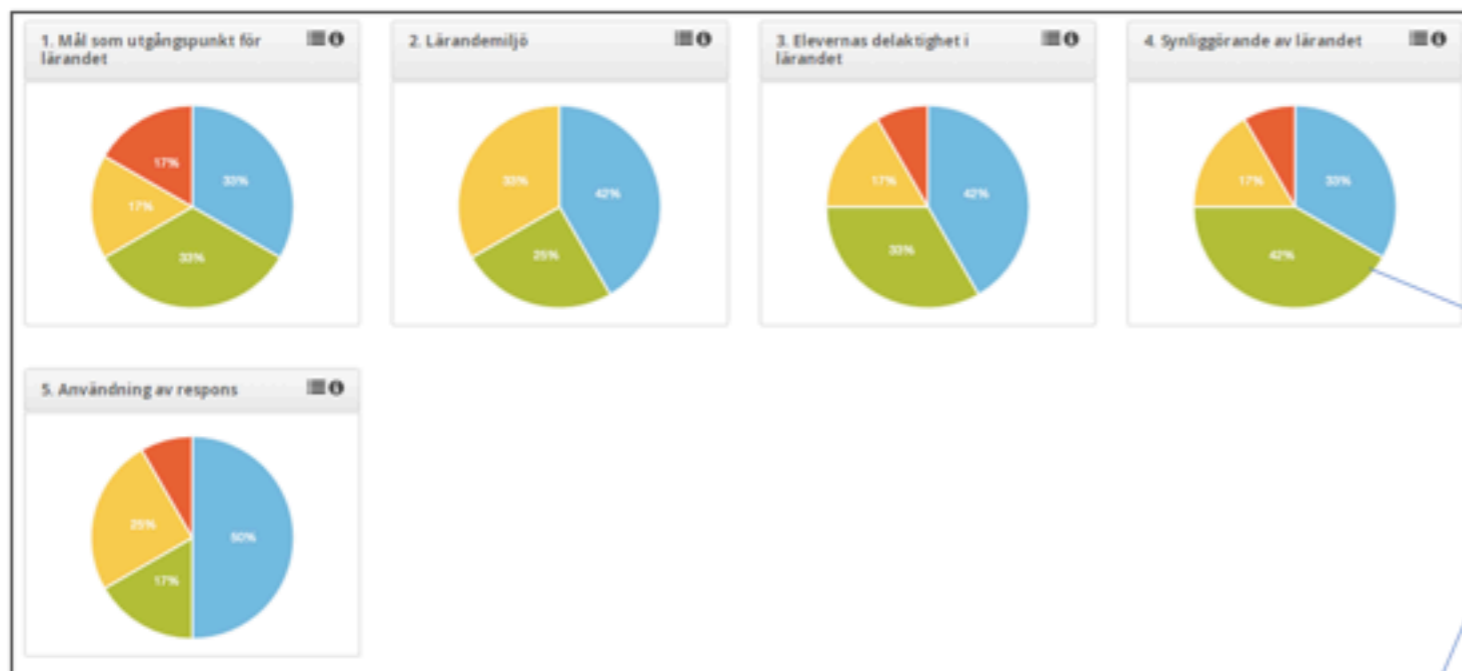
Ele

4. S

Ele

5. A

Arbetet med BRAVOLesson genererar data för analys och skolutveckling.

VT2020

Progression. Så har undervisningen för dimensionen *Synliggörande av lärandet* utvecklats från VT 2020 till VT 2021 för alla lärarna på Skolansskolan.

VT2021

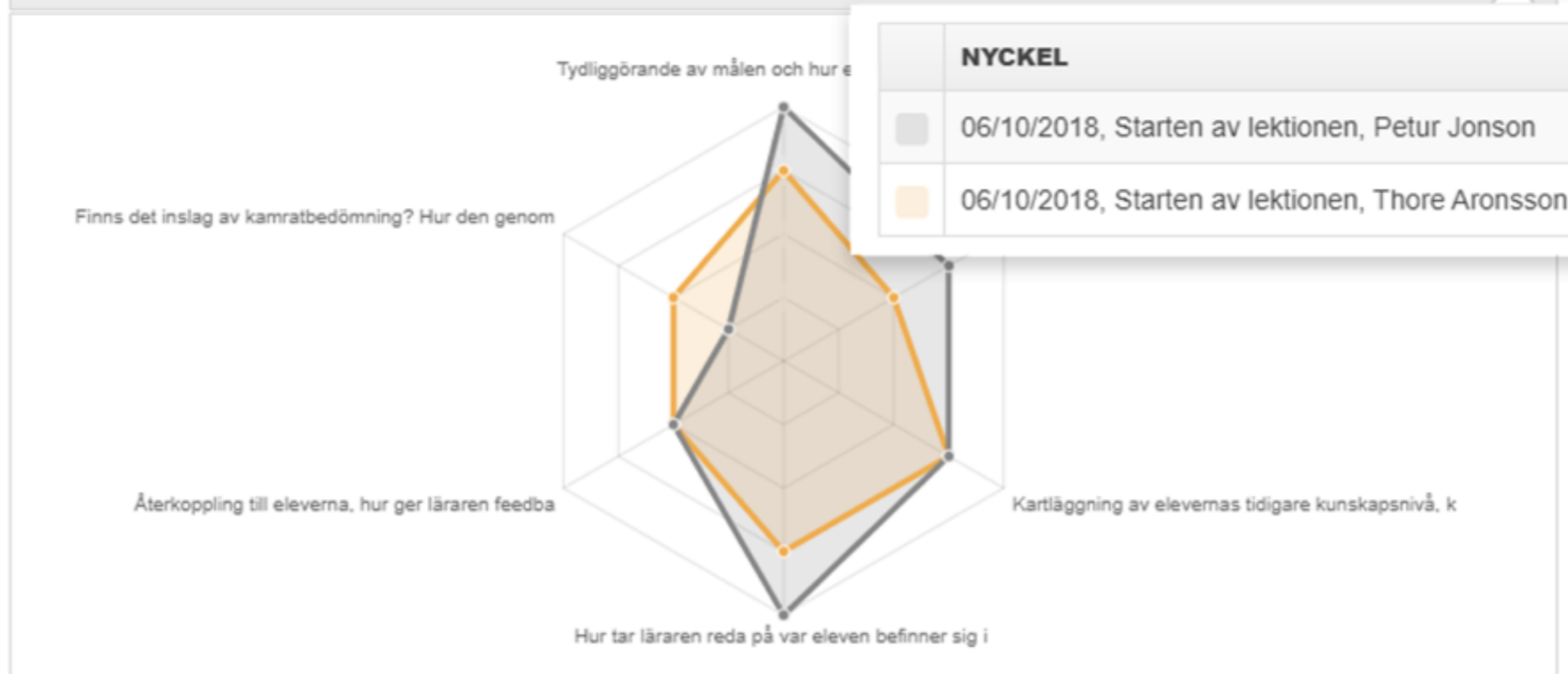
Eleverresultatens progression över tid för en och samma årskull från er lärplattform

Ämne	Årskull 2004 (just utvärdat 04 0)										Förändring senaste skolexamen (svensk- enheter)	Differens jämfört med årets skolexamen (svensk- enheter)
	Årsklassens utfall		Årsklassens utfall		Årsklassens utfall		Årsklassens utfall		Årsklassens utfall			
	Andel (%) med A-E VT 04 6	Andel (%) med A-E VT 04 6	Andel (%) med A-E VT 04 7	Andel (%) med A-E VT 04 7	Andel (%) med A-E VT 04 8	Andel (%) med A-E VT 04 8	Andel (%) med A-E VT 04 9	Andel (%) med A-E VT 04 9	Andel (%) med A-E VT 04 9	Andel (%) med A-E VT 04 9		
Bild	97,2%	99,2%	92,5%	93,0%	93,2%	95,2%	95,2%	95,9%	95,9%	95,9%	2,0%	-0,7%
Biology	94,2%	93,8%	82,8%	83,3%	79,1%	82,5%				92,2%	3,8%	-5,7%
Engelska	82,8%	84,3%	80,3%	77,7%	80,7%	79,3%				93,3%	-1,8%	-12,2%
Fysik	92,7%	94,3%	83,7%	79,7%	81,3%	80,4%				93,4%	-1,2%	-12,0%
Geografi	87,8%	94,0%	83,8%	83,3%	81,4%	92,3%				93,6%	0,7%	-0,7%
Idrott och hälsa	97,3%	98,8%	92,3%	91,4%	91,9%	94,3%				94,9%	1,2%	-0,8%
Historia	92,3%	93,8%	84,7%	83,2%	80,5%	88,0%				93,3%	1,4%	-4,1%
Idrott och hälsa	85,3%	90,0%	91,7%	83,2%	85,2%	85,9%				93,0%	0,7%	-4,1%
Kemi	87,7%	93,9%	83,7%	83,4%	80,1%	77,2%				93,2%	-2,4%	-13,9%
Matematik	82,4%	86,4%	75,5%	78,9%	71,6%	74,2%				88,2%	1,6%	-14,0%
Moderna språk		90,2%	85,3%	85,4%	85,4%	81,0%				95,9%	-4,4%	-14,8%
Modernspråk	75,3%	84,9%	89,4%	83,0%	78,4%	88,5%				95,7%	8,3%	-9,2%
Musik	98,2%	98,0%	93,4%	93,9%	89,5%	88,3%				95,2%	-1,3%	-6,8%
Religionskunskap	90,3%	94,3%	93,4%	87,8%	88,6%	91,0%				92,8%	2,8%	-0,8%
Samhällskunskap	87,0%	91,0%	91,2%	89,3%	79,8%	80,6%				93,2%	10,8%	-2,3%
Sjöst	88,9%	88,0%	97,3%	94,3%	92,0%	88,2%				86,3%	-0,9%	-10,7%
Svenska	92,8%	87,8%	86,2%	90,2%	86,7%	89,2%				95,7%	2,4%	-4,3%
Svenska som andraspråk	46,7%	58,1%	85,5%	88,2%	90,8%	87,8%				83,8%	-3,1%	-5,8%
Tyck	92,2%	93,3%	90,8%	89,2%	88,8%	87,0%				93,8%	-1,8%	-4,8%

Kärnan i kvalitetsarbetet
 Jämför hur kvaliteten i undervisningen för varje dimension utvecklas över tid med lärandet och elevresultatens progression – **systematiskt** på skol- och kommunnivå.

Observationer

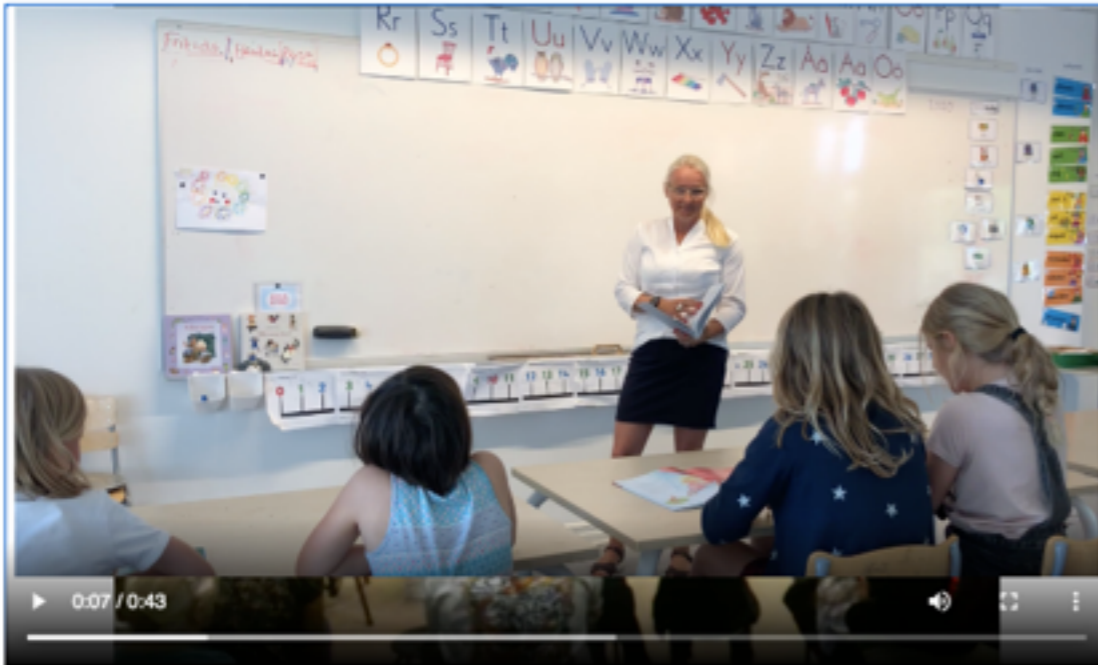

Två personer besöker en och samma lektion – vars ett observationsunderlag – ger spindeldiagram för diskussion, kalibrering och samsyn kring kvaliteterna i undervisningen.

Del 1 – Lärprocesser

Nästa steg? -

Video

0:07 / 0:43

Kommentarer

Bra BRAVO! Kan utvecklas Tips/idé

- 00:00:01 Tydlig genomgång av målet med lektionen.
- 00:00:04 Vad hade hänt om jag istället hade frågat eleven här?

Observationsschema

Medarbetare
Kallert, Marie

Del 1 – Lärprocesser

Observatör
Rosenkvist, Mats

Observationer

Del 1. Undervisningskicklighet i praktiken - Lärprocesser

1. Mål som utgångspunkt för lärandet	Lärare och elever har samma uppfattning av lektionens mål	Lärarna anger lärandemål, men de är inte fullt förstådda av eleverna	Mål finns men de är inte tydligt formulerade i tal eller skrift	Inga mål används som utgångspunkt för elevernas lärande
--------------------------------------	---	--	---	---

Eleverna förväntar sig: Lärare som visar kunskapens användarvärde framför formella krav och som kommunicerar att lärande är möjligt för alla.

2. Lärandemiljö	I klassrummet råder fokus på lärandet	I klassrummet råder fokus på arbets utförande (görandet)	I klassrummet varierar elevernas fokus och eleverna visar litet intresse för lektionen	I klassrummet visar eleverna tecken på otrygghet och är ofokuserade
-----------------	---------------------------------------	--	--	---

Eleverna förväntar sig: Lärare som visar passion för undervisning och lärande samt skapar trygga förlåtande lärmiljöer.

3. Elevernas	Eleverna visar	Eleverna är	Eleverna visar	Eleverna är
--------------	----------------	-------------	----------------	-------------

Video för självvärdering eller för att bjuda in kollega eller skoledare för återkoppling på distans. Koppla videon till ett observationsunderlag, stoppa filmen och skriv in tidsatta kommentarer. Spola fram och tillbaka. Se, prata om och reflektera kring iakttagbara läraraktiviteter - samtidigt!

Så kan ni få tillgång till underlaget

”Ett kraftfullt läromedlet för alla lärare, och för eleverna.”

OBSERVATIONSUNDERLAGET

UNDERVISNINGSSKICKLIGHET I PRAKTIKEN

© SKOLKOMPANIET

PRIS: MAN BETALAR EN ENGÅNGSKOSTNAD (FRÅN 5.900-9.900 KR) FÖR RÄTTIGHETEN ATT ANVÄNDA OBSERVATIONSUNDERLAGET PÅ DEN EGNA SKOLAN (SKOLLICENS) ELLER PÅ SKOLORNA I EN KOMMUN ELLER FRISKOLEORGANISATION (KOMMUNLICENS). BRAVOLESSON-KUNDER FÅR 25 % I RABATT.

UNDERLAGET SÄLJS VIA BRAVOLESSON.

LÄS MER OCH BESTÄLL VIA DEN HÄR LÄNKEN

WWW.BRAVOLESSON.SE/UNDERVISNINGSSKICKLIGHET

Analog version omfattar

- Boken (84 sidor) som innehåller två matriser med de 10 dimensionerna av skicklig undervisning och en summering för varje dimension med:
  - Exempel på iakttagbara läraraktiviteter som beskriver hur lärare genomför undervisningen med olika kvaliteter på fyra nivåer.
  - Kopplingen till skolans uppdrag i styrdokumentet för grundskolan, gymnasiet och vux.
  - Kopplingen till forskning kring skicklig undervisning - många exempel från svensk och internationell forskning som beskriver varför och hur dimensionen leder till lärande.

Digital version i BRAVOLesson omfattar

- Två klickbara matriser med de 10 dimensionerna av skicklig undervisning. För varje dimension finns en matris med alla exemplen på iakttagbara läraraktiviteter tillgängliga via ett klick.
- Boken (84 sidor) - samma bok som ovan.

OBS. Ett 5-pack av boken följer med varje beställning. Man kan sedan välja att beställa fler ex av boken till lärarna á 180 kr/st.

Rättigheterna gör det möjligt att kopiera materialet och använda det på skolan/i kommunen. Rättigheterna till den digitala versionen gör det även möjligt att bland annat **systematiskt** följa och se hur, undervisningsskickligheten utvecklas över tid på individ-, skol- och kommunnivå.

Utbildning - Vad GÖR en skicklig lärare?

”- Formuleringarna jag använt var mer riktade till mig, med mitt språk, snarare än konkreta och tydliga för eleverna. Jag hade tänkt för stort och alltför övergripande när jag formulerade målen. Där kan jag fortfarande fastna ibland och har en bit kvar, men din genomlysning och våra diskussioner har resulterat i att jag nu känner att jag vet vart jag ska.”

Lärare efter coaching av Skolkompaniet

UTBILDNING OCH HANDLEDNING MED STÖD AV OBSERVATIONSUNDERLAGET GENOMFÖRS MYCKET KONKRET OCH TYDLIGT I SKOLKOMPANIETS REGI. UTBILDARNA HAR LÅNG ERFARENHET AV ATT HANDLEDA SKOLLEDARE SAMT FRÅN 100-TALS LEKTIONS-OBSERVATIONER OCH DÄRPÅ FÖLJANDE DIDAKTISKA SAMTAL MED LÄRARE.

Vad GÖR en skicklig lärare? (så att elever lär sig)

Inspiration om underlagets ”Varför?” - halvdag

En introduktion (på plats på skolan) till observationsunderlaget *Undervisningsskicklighet i praktiken*. Introduktion till och inspiration för fokus på iakttagbara läraraktiviteter.

Syfte

Att alla i gruppen (exempelvis en rektorsgrupp, en grupp med förstelärare eller hela kollegiet på en skola) ska få samma bakgrund om varför och hur observationsunderlaget tagits fram, hur de olika delarna hänger ihop med varandra och hur det kan användas. Lektionsobservationer och didaktiska samtal - hur genomför man dem?

Intresserad av våra utbildningar?

Kontakta oss på BRAVOLesson

Epost: info@bravolesson.se Telefon: 010-516 40 90

Vad GÖR en skicklig lärare? (så att elever lär sig)

Introduktion och workshop - heldag

Dagen (6 timmar på plats på skolan) genomförs som samtal inom ramen för respektive punkt på agendan. Det är viktigt att inte söka "sanningar" utan att hitta förhållningssätt till olika dimensioner av undervisningsskicklighet. Fokus ligger på hur vi gör skicklig undervisning iakttagbar så att den kan utgöra en grund för kollegialt lärande på den enskilda skolan.

Syfte

Deltagarna skall efter introduktionsdagen känna sig förtrogna med hur man kan arbeta med observationsunderlaget och det tillhörande materialet, samt hur det är förankrat i vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Deltagarna skall också inom de olika dimensionerna förstå kopplingen mellan olika nivåer och de iakttagbara kriterierna på respektive nivå.

Innehåll

- Presentation av "Undervisningsskicklighet i praktiken".
- Presentation av den vetenskapliga grund det bygger på och hur vi har byggt beprövad erfarenhet.
- Genomgång av de tio dimensionerna med dess fyra utvecklingssteg och hur dimensionerna relaterar till varandra.
- Genomgång och diskussion kring iakttagbara kriterier kopplade till de olika utvecklingsstegen.
- Presentation av våra erfarenheter i att använda konceptet och praktiska exempel av utfallet på olika besökta skolor.

Utbildning och handledning

Utbildning och handledning av rektor och nyckelpersoner på din skola för att skapa förutsättningar att genomföra strukturerade klassrumsbesök på vetenskaplig grund.

Deltagarna får möjlighet att vara med i planering och genomförande av vår idé med "Undervisningsskicklighet i praktiken" på en eller flera exempelskolor inom kommunen. Vi genomför en hel cykel från inspirationsföreläsning, klassrumsbesök, individuell återkoppling till besökta lärare samt till presentation av utfallet i form av en workshop.

Syfte

Deltagarna skall efter genomförandet självständigt kunna planera och genomföra klassrumsbesök på kommunens skolor enligt vår idé med "Undervisningsskicklighet i praktiken".

Genom att deltagarna får följa konsulternas arbete men också själva få vara med att bedöma lektioner och återkoppla till enskilda lärare får de en grund för att fortsätta att utveckla undervisningen i sin kommun.

Deltagarna skall efter genomförandet kunna använda det digitala verktyget BRAVOLesson så att de kan följa utfallet av undervisningens utveckling över tid.

Innehåll

1. Förberedelser inför genomförande av klassrumsbesök på en skola.
2. Planering och genomförande av inspirationsföreläsning.
3. Planering och genomförande av klassrumsbesök enligt "Undervisningsskicklighet i praktiken" inklusive användning av det digitala verktyget.
4. Planering och genomförande av återkopplingssamtal/respons efter klassrumsbesöket.
5. Bearbetning av underlaget med statistik.
6. Analys av underlaget och framtagning av skolans styrkor, utvecklingsområden och utmaningar.
7. Förberedelse och genomförande av workshop där resultatet av klassrumsbesöken redovisas.
8. Avslutande utvärdering och frågestund.

Mer om genomförandet

Deltagarna är i grupp med konsulterna under punkt 1, 2, 5, 6 och 7 ovan. Punkterna 3 och 4 genomförs med en deltagare i taget tillsammans med konsult. I arbetet med förberedelser lyfter vi utmaningar och framgångsfaktorer så att de beaktas i planeringen.

Konsulterna delar sedan med sig av sina erfarenheter. Tillsammans slutför de sedan planeringen av respektive punkts genomförande.

Inventering

Lektionsbesök och analys av lärarnas undervisningsskicklighet på din skola

Alla pedagoger besöks två gånger med sex till åtta veckors mellanrum. Det skapar en möjlighet för skolan att efter besök 1 påbörja ett utvecklingsarbete. Efter klassrumsbesök 2 får skolan en avstämning av hur utvecklingsarbetet påverkat arbetet i klassrummen och tips på hur arbetat kan drivas vidare. Genom att konsulten studerar hur arbetet utförs i klassrummen får skolan en bild av vad som fungerar riktigt bra men också vad som skolan gemensamt behöver utveckla. Skolan har genom verktyget BRAVOLesson ett stöd för processen som gör det möjligt att se vilka personalens styrkor och utvecklingsområden är samt hur de utvecklas.

Syfte

Skolan får en nulägesbeskrivning som grund för fortsatt utvecklingsarbete. All pedagogisk personal får genom personlig återkoppling verktyg att utveckla sin undervisning och sitt ledarskap i klassrummet. Fokus ligger på ledarskap i klassrummet och framgångsfaktorer i undervisningen. Allt i syfte att långsiktigt höja elevernas måluppfyllelse.

Utbildning, handledning och inventering

Utbildning och handledning av rektor och nyckelpersoner på din skola för att skapa förutsättningar att genomföra strukturerade klassrumsbesök på vetenskaplig grund

+

Lektionsbesök och analys av lärarnas undervisningsskicklighet på din skola

Detta är utbildning och inventering i kombination. Skolledare och utvald nyckelpersonal ges genom utbildning och handledning kunskap och förutsättningar att genomföra strukturerade klassrumsbesök och med stöd av BRAVOLessons verktyg har de stöd för processen och kan återkoppla en nulägesbild till skolans pedagogiska personal. Genom att konsulten studerar hur arbetet utförs i klassrummen får skolan en bild av vad som fungerar riktigt bra men också vad som skolan gemensamt behöver prioritera i undervisningen för att ge alla elever möjlighet till en ökad måluppfyllelse. Deltagarna i utbildningen slussas efterhand in i arbetet så att de helt kan ta över utvecklingsarbetet. Skolan får stabil grund att fortsätta sitt utvecklingsarbete avseende ledarskap i klassrummet och framgångsfaktorer i undervisningen med syfte att långsiktigt höja elevernas måluppfyllelse. Utifrån nulägesbilden ges rektor förutsättningar att prioritera utvecklingsinsatser så att undervisningen på skolan kan utvecklas enligt skolans pedagogiska utvecklingsplan.

Syfte

Skolan får en nulägesbeskrivning som grund för ett fortsatt utvecklingsarbete. All pedagogisk personal får genom personlig återkoppling verktyg att utveckla sin undervisning och sitt ledarskap i klassrummet. Fokus ligger på ledarskap i klassrummet och framgångsfaktorer i undervisningen. Allt i syfte att långsiktigt höja elevernas måluppfyllelse. Utbildningen syftar också till att ge nyckelpersonal på skolan kompetens och förutsättningar att genom klassrumsbesök, analys och kollegialt lärande bidra till att utveckla lärprocesser och öka elevernas måluppfyllelse. Rektor och nyckelpersoner på skolan skall under utbildningen starta en utvecklingsprocess för att bygga en på skolan beprövad erfarenhet.

Observationsunderlagets anatomi - grunderna för lärare och skolledare

”Vart ska undervisningen leda? Vilket lärande ska undervisningen åstadkomma?... Ge feedback till kollegor som för undervisningen framåt.”

(Hirsh, 2017, s. 53)

SYSTEMATIK, REFLEKTION OCH UTVECKLING

S här behöver observationsunderlag se ut för att du/ni ska kunna:

- 1. nå samsyn kring vad som är kvaliteter i undervisningen.**
- 2. genomföra formativa didaktiska samtal mellan och tillsammans med lärare.**
- 3. nå systematik och se utveckling över tid.**

Oavsett om det gäller rektors juridiska ansvar för det systematiska kvalitetsarbetet och undervisningens kvalitet i varje klassrum, eller om det gäller systematiskt kollegialt lärande, så behövs underlag som har innehåll och struktur som verkligen gör det möjligt. Det innebär följande:

- det behövs referenspunkter och en struktur så att man kan se olika nivåer av kvalitet som också gör det möjligt att se och prata om utveckling över tid (jämför formativ bedömning).
- referenspunkterna behöver vara beskrivna på ett sätt som gör dem iakttagbara - så att vi gemensamt kan urskilja de olika kvaliteterna/nivåerna, förstå dem och samtala/reflektera kring dem på ett så konkret sätt som möjligt. Jämför med att sätta ord på en kvalitet i ett kundskapskrav "...välutvecklade..." som "motiverar sin slutsats med flera exempel, samband eller faktakunskaper"). (Alm 2018, s. 111)
- Frågor att använda vid det didaktiska samtalet som stimulerar till ett reflekterande samtal med fokus på vad undervisningen ska leda till.

På de följande sidorna visar vi vad detta konkret kan innebära. Vi kallar det "observationsunderlagets anatomi". Man skulle också kunna kalla det för "observationsunderlagets konstruktion och innehåll".

Exempel: Skolinspektionen del 2. Individanpassning, variation och utmaningar

Viktiga (här 4 st) dimensioner av skicklig undervisning

Progression med bedömningsord/-nivåer *** (värdering med skala 1-4)

Olika kvaliteter av god undervisning (för bedömning)

= lakttagbara exempel på läraraktiviteter

Rubriken "Kommentarer" stimulerar INTE till formativa och reflekterande didaktiska samtal

Utmärkelse	Indikator Läraren ...	Värde	Exempel Läraren ...
2 Individanpassning, variation och utmaningar	1 ... ser till att arbetet gör att lektionen är utlämnings- utvecklande		... ställer öppna frågor där svaret inte är givet ... ger eleverna möjlighet att tänka efter innan de svarar ... hjälper eleverna att utveckla sina svar och argumentation med hjälp av uppbyggande frågor ... använder sig endast undantagsvis av korta kontrollfrågor eller fråga-svar-moment (dvs. Ja , Nej) som inte gynnar elevernas förståelse och kunskapsutveckling ... ger eleverna möjligheter att reflektera och problematisera ... ger eleverna uppgifter som utmanar deras eget skick ... ger eleverna möjlighet att skapa och lösa utmaningar utifrån läroplanens innehåll
	3 ... anpassat undervisning till eleverna i gruppen		... tar sig utgångspunkt i elevernas erfarenheter och tidigare lärande ... läser eleverna utifrån olika texter med uppgifter ... anpassar innehållet, t.ex. arbetsområde, riktighetsnivå, efter elevernas intressen och förkunskaper ... anpassar arbetssättet efter elevernas behov och intressen ... ger eleverna möjlighet att välja bland uppgifter med olika svårighetsgrad inom det aktuella kunskapsområdet ... ser till att eleverna får uppgifter som är utmanande utifrån deras läroplan ... ger eleverna uppgifter "utan tak", dvs. är sådana att alla eleverna på olika sätt kan lösa upp sig och således utmana med utmaningar hela den avsedda tiden
	4 ... ser till att elever med behov av stöd gör lektionen för sig		... ser till att eleverna får hjälp med ett arbete under lektionen ... ger vad behövs elever möjlighet att träna och ägna mer tid åt olika moment och aktiviteter ... ger eleverna tillgång till svårare och hjälper dem att de behövs
3 Olika kvaliteter av god undervisning (skala 1-4)	5 ... ser till att eleverna förhåller sig till läroplanens innehåll		... läser eleverna utifrån olika texter och arbetssätt ... läser eleverna till arbetsområden och aktiviteter som utmanar dem ... skapar variation och balans mellan läroplanens innehåll ... läser eleverna möta olika typer av medier i undervisningen, t.ex. IT
	6 ... ser till att eleverna förhåller sig till läroplanens innehåll		... läser eleverna utifrån olika texter och arbetssätt ... läser eleverna till arbetsområden och aktiviteter som utmanar dem ... skapar variation och balans mellan läroplanens innehåll ... läser eleverna möta olika typer av medier i undervisningen, t.ex. IT
Kommentarer			

*** Ger data för skolutveckling
Se styrkor och utvecklingsområden och hur undervisningens kvalitet utvecklas på skol-/kommunnivå - jämför med elevresultaten systematiskt över tid.

OBS. Detta är ingen kritik mot Skolinspektionen. Detta underlag från dem skapades, så vitt vi känner till, för deras egen verksamhet utan efterföljande samtal med läraren.

Exempel: Skolinspektionen del 2 (i BRAVOLesson). Individanpassning, variation och utmaningar

Viktiga (här 4 st) dimensioner av skicklig undervisning

Progression med bedömningsord/-nivåer *** (... i ganska hög grad...)

Olika kvaliteter av god undervisning (för bedömning)

= lakttagbara exempel på läraraktiviteter

Frågor/rubriker som stimulerar till formativa och reflekterande didaktiska samtal

2. INDIVIDANPASSNING, VARIATION OCH UTMANING					
... ser till att arbetet under lektionen är tankemässigt utvecklande	går inte att värdera eller är inte relevant i sammanhanget.	i mycket låg grad eller inte alls	i ganska låg grad	i ganska hög grad	i mycket hög grad
Exempel: ... ställer öppna frågor där svaret inte är givet ... ger eleverna möjlighet att tänka efter innan de yttrar sig ... hjälper eleverna att utveckla sina utsagor och argumentation med hjälp av uppföljande frågor ... använder sig endast undantagsvis av korta kontrollfrågor eller fråga-svarsmönster (dvs. IRÉ-mönster som inte gynnar elevernas förståelse och kunskapsutveckling) ... ger eleverna möjligheter att reflektera och problematisera ... ger eleverna uppgifter som stimulerar deras egen aktivitet ... ger eleverna stöd genom att visa på och låta dem utveckla olika lärandestrategier					
... anpassar undervisning till eleverna i gruppen	går inte att värdera eller är inte relevant i sammanhanget.	i mycket låg grad eller inte alls	i ganska låg grad	i ganska hög grad	i mycket hög grad
Exempel: ... tar sin utgångspunkt i elevernas erfarenheter och tidigare lärande ... låter eleverna arbeta i olika takt med uppgifter ... anpassar innehållet, t.ex. ämnesområde, svårighetsnivå, efter elevernas intressen och förutsättningar ... anpassar arbetsformer efter elevernas behov och intressen ... ger eleverna möjlighet att välja bland uppgifter med olika innehåll inom det aktuella kunskapsområdet ... ser till att eleverna får uppgifter som är utmanande utifrån deras förutsättningar ... ger eleverna uppgifter "utan takt", dvs. av sådan art att eleverna på olika sätt kan förjupa sig och aktivt arbeta med dem under hela den avsatta tiden					
... ser till att elever med behov av stöd under lektionen får sådant	går inte att värdera eller är inte relevant i sammanhanget.	i mycket låg grad eller inte alls	i ganska låg grad	i ganska hög grad	i mycket hög grad
Exempel: ... ser till att eleverna får hjälp med sitt arbete under lektionen ... ger vid behov elever möjlighet att träna och ägna mer tid åt olika moment och aktiviteter ... ger eleverna tillgång till de läroräddor och hjälpmedel de behöver					
... varierar undervisningen	går inte att värdera eller är inte relevant i sammanhanget.	i mycket låg grad eller inte alls	i ganska låg grad	i ganska hög grad	i mycket hög grad
Exempel: ... låter eleverna prova på olika arbetsätt och arbetsformer ... låter eleverna lära sig både självständigt och tillsammans med andra ... skapar variation och balans mellan lärarledda genomgångar och elevaktivitet ... låter eleverna möta olika typer av medier i undervisningen, t.ex. IT.					
Reflektioner - frågor - feedback					
Dina egna reflektioner om lektionen					
Vilket lärande ledde lektionen till för eleverna – utifrån din planering?					
Styrkor och utvecklingsområden					

*** Ger data för skolutveckling

Se styrkor och utvecklingsområden och hur undervisningens kvalitet utvecklas på skol-/kommunnivå - jämför med elevresultaten systematiskt över tid.

Exempel: Undervisningsskicklighet i praktiken del 1 (i BRAVOLesson). Lärprocesser

Viktiga (här 5 st) dimensioner av skicklig undervisning

Progression – **utan** bedömningsord – beskrivningar av undervisningen med 4 utvecklingssteg ***

Olika kvaliteter av skicklig undervisning konkret beskrivna för vart och ett av de 4 utvecklingsstegen

=
lakttagbara exempel på läraraktiviteter

Frågor/rubriker som stimulerar till formativa och reflekterande didaktiska samtal

Del 1. Undervisningsskicklighet i praktiken - Lärprocesser				
1. Mål som utgångspunkt för lärandet	Lärare och elever har samma uppfattning av lektionens mål	Lärarna anger lärandemål, men de är inte fullt förstådda av eleverna	Mål finns men de är inte tydligt formulerade i tal eller skrift	Inga mål används som utgångspunkt för elevernas lärande
Eleverna förväntar sig Lärare som visar kunskapers användbarhet framför formella krav och som kommunicerar ett lärande är möjligt för alla.				
2. Lärandemål	1. Mål som utgångspunkt för lärandet			
	Utvecklingssteg	lakttagbara kriterier kan exempelvis vara		
Eleverna förväntar sig	Lärare och elever har samma uppfattning av lektionens mål, som är kopplade till kursplanen	<ul style="list-style-type: none"> Lärandemål (vad som ska läras under lektionen – inte bara vad som ska göras) är presenterade och läraren har kontrollerat att eleverna förstått målen korrekt. Läraren har visat hur målen är kopplade till kursplanen. Eleverna har fått möjlighet att reflektera kring lärandemålen. 		
3. Elevernas del i lärandet	Lärarna anger lärandemål, men de är inte fullt förstådda av eleverna	<ul style="list-style-type: none"> Läraren har presenterat lärandemål men har inte kontrollerat hur eleverna förstått dem Lärandemålen är otydligt formulerade. Eleverna visar under lektionen att de inte helt förstått vad de förväntas lära sig. 		
4. Synliggörande	Mål finns men de är inte tydligt formulerade muntligt eller skriftligt	<ul style="list-style-type: none"> Läraren kan efter lektionen beskriva de lärandemål som lektionen utformats runt. Lektionens olika moment hänger samman men det är inte tydligt vilket lärande det ska leda till Läraren har inte i skrift eller tal formulerat några lärandemål för eleverna. 		
5. Användning av lärande	Inga mål används som utgångspunkt för elevernas lärande	<ul style="list-style-type: none"> Läraren kan efter lektionen inte ange vad eleverna specifikt skulle lära under lektionen. 		
Eleverna förväntar sig	Dina egna reflektioner om lektionen - utifrån din planering?			
Reflektioner - 3	Vilket lärande ledde lektionen till för eleverna - utifrån din planering?			
	Styrkor och utvecklingsområden			

*** Ger data för skolutveckling
Se styrkor och utvecklingsområden och hur undervisningens kvalitet utvecklas på skol-/kommunnivå - jämför med elevresultaten systematiskt över tid.

Slutnoter

EN DEL AV UPPDRAGET

ATT UTVECKLINGEN AV UNDERVISNINGEN VILAR PÅ
EVIDENS OCH FORSKNING KRING DIMENSIONER AV
SKICKLIG UNDERVISNING.

Detta dokument är skapat och skrivet av Mats Rosenkvist, BRAVOLesson/Successful Schools Sverige tillsammans med Urban Hansson, Skolkompaniet och Bernt Friberg, Fibbla Kompetens.

Källor

- 1) Hirsh, Å. (2020). **Relationellt ledarskap i klassrummet - så skapas magi**. Stockholm, Natur & Kultur.
- 2) Håkansson, J. & Sundberg, D. (2016). **Utmärkt skolutveckling – forskning om skolutveckling och måluppfyllelse**. Stockholm: Natur & Kultur.
- 3) **How to make a good teacher**. The Economist (June 11th - 17th): 13, 21-24. 2016.
- 4) Jarl, M. & Blossing, U. & Andersson, K. (2017). **Att organisera för skolframgång – Strategier för en likvärdig skola**. Stockholm: Natur & Kultur.
- 5) Skolinspektionen (2010). **Arbetar skolor systematiskt för att förbittra elevernas kunskapsutveckling**, Dnr. 40-2009:1773.
- 6) Rosenkvist, M. (2021) **Skolans kvalitetsarbete leder systematiskt till att eleverna går miste om bättre undervisning**. Kristianstad: Successful Schools
- 7) Skolinspektionen (2021). **Skolor med långvarigt låga kunskaps-resultat**, Dnr. 40- 2020:2189.
- 8) Höög och Johansson. 2014. **Framgångsrika skolor - mer om struktur, kultur, ledarskap**. Lund: Studentlitteratur AB.

- 9) Jarl, Blossing och Andersson. 2017. **Att organisera för skolframgång**. Stockholm: Natur & Kultur.
- 10) Leithwood, K.A. & Riehl, C. (2003). **What we know about successful school leadership**. PA laboratory for Student Success, Temple University.
- 11) SFS 2010:800. **Skollag**. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- 12) SOU 2017:35. **Samling för skolan – Nationell strategi för kunskap och likvärdighet**.
- 13) SOU 2018:17. **Med undervisningsskicklighet i centrum – ett ramverk för lärares och rektorers professionella utveckling**. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- 14) Timperley, Helen. 2011. **Realizing the power of professional learning**. Open University Press, McGraw-Hill Education.
- 15) Svedberg, L. (2019). **Pedagogiskt ledarskap och pedagogisk ledning**. Lund: Studentlitteratur.
- 16) Hanushek, Eric. The economic value of higher teacher quality. **Economics of Education Review** 30 (2011): 467

Skicklig undervisning
i varje klassrum

www.bravolesson.se